

AARSAARFIMMI // FRIT SVÆVENDE

Gitz-Johansen (1897-1977)

© Nuummi Eqqumiitsulianik Saqqummersitsivik // Nuuk Kunstmuseum, 2019
Assinik piginnittut // Billedrettigheder: Jeppe Gitz-Johansen
Saqqummersitsineq // Udstilling: Gitz-Johansen - AARSAARFIMMI // FRIT SVÆVENDE 02.08 – 22.09. 2019
Aaqqissuisut // Udarbejdet: Nuummi Eqqumiitsulianik Saqqummersitsivik // Nuuk Kunstmuseum
Ilioqqaasoq // Layout: tita.gl, Nina S. Kreutzmann · Nutserisoq // Oversættelse: Nukaraq Eugenius
Naqiterivik // Tryk: Hermann & Fischer A/S · Naqinneqarnera // Oplag: 300
Aningaasaleeqataasut // Støttet af: Royal Arctic Line & Kommuneqarfik Sermersooq

AARSAARFIMMI // FRIT SVÆVENDE Gitz-Johansen (1897-1977)

Saqqummersitsineq “Aarsaarfimmi” imaqarpoq eqqumiitsuliortup Aage Gitz-Johansenip (1897-1977) suliaanik immikkut toqqartukkanik. Gitzip qalipagannaavinut ilaapput timmissat – timmisut, aarsaartut mitsimasut. Gitzip titarnernik atuinera misissoraanni – soorlu arnaliaani timmialiaanilu – titarnerit atugai soorlumi ilaanni pappiala qimallugu qangattartartut silaannarmi oqitsunnguanngorlutit.

Gitz-Johansenip nunannaartorisaanut ilaapput eqqumiitsuliortut Matisse, Gauguin aamma Van Gogh. Gauguin qeqertanut Tahitumut Marquesasikkunnullu aallartoq Gitz-Johansen Kalaallit Nunaannut, Saamit nunaannut, Christiansømut araberillu nunaannut aallartarpoq. Tikitami assileqqissaarnissaat siunertarisanngilaa, takusanili naapertorlugit misigissutsit, titarnerit sumiiffillu anersaava takutinniartarpai.

Gitz-Johansenip misigisaminik oqaluttuai qalipagaalu allanut naleqqiullutik misigissuseqarpalunnerusarput, tiguartisimanermillu allani takussaannngitsumik ilaqartarlutik. Oqarsimane-rarneqartarpoq “Asanninneq ilaannngikkaangat eqqumiitsuliaq pinngorneq ajorpoq.” Sumiiffiit tikitani paaserusullugillu tassaniittut maluginiartai, qalipaagaangamilu najukkamini inuit, pinngortitaq kulturillu asanningaarfigalugit qalipaasarpoq.

Gitz-Johansenip inunnik issittormiunik tiguartisimallunilu nuannarisaqarnera qamannga uumataanit pisuuvoq. Arnat, pinngortitaq, uumasut inuunerlu titartagaani ilusilerneqartarput kulturimi immikkuualuttortat mininnaveersaarlugit. Suliai ullumimut qimerloorneqarsinnaasut qajannartumik, mianersuutassarpasissumik aserujasoorpasissumillu pissuseqartut ersersip-

Udstillingen “Frit svævende” viser udvalgte værker af kunstneren Aage Gitz-Johansen (1897-1977). Et af Gitz’s elskede og gentagne motiver var fugle; flyvende, svævende og landet. Følger man Gitz’s streg gennem hans gentagelser af for eksempel kvinden og fuglen, synes stregen sommetider at være et svævende aftryk i en ubesværet rytme henover papiret.

Gitz-Johansen lagde sig i kølvandet på kunstnere som Matisse, Gauguin og Van Gogh. Mens Gauguin rejste til Tahiti og Marquesasøerne, rejste Gitz-Johansen til Grønland, Lapland, Christiansø og de arabiske egne. Det handlede ikke om at gengive det sete præcist, som det var, men at gengive en stemning, en linje og en fortolkning af et sted og en følelse.

Skildringerne, som Gitz-Johansen foretog, var anderledes følsomme, intense og engagerede end tidligere ekspeditionsrejsende. Han skal eftersigende have udtalt “Uden kærlighed er kunst ikke muligt.” Han havde et ønske om at forstå og observere det tilstedeværende, og han malede med stor kærlighed til stedernes folk, natur og kultur.

Gitz-Johansens fascination og optagethed af de arktiske folkeslag var varm og hjertelig. Både kvinderne, naturen, dyrene og livet blev skildret med et øje for kulturen og detaljen. Hans værker fremstår den dag i dag sårbare, nænsomme og skrøbelige, og viser et ønske om ikke at ødelægge og påvirke noget af det, han befandt sig i.

Særligt i Grønland var Gitz-Johansen aktiv. Her malede, tegnede og skar han flere hundrede

paat sunnertiffigisimasaminut innarliinnginnissamik allannguinnginnissamillu kissaateqarsimamera.

Pingaartumik Kalaallit Nunaanniikkaangami Gitz-Johansen ulapittarsimaqaaq. Qalipagai, ti-tartagai kigartugaalu maanngaanneersut hun-norujukkaat pigineqarput. Kalaallit Nunaata politikkikkut ineriartortinneqarnissaanut aalajangiinerit eqqumiitsuliortup kinguariarnertut isumaqarfigisai pereersullu 1948-mi aalajangerpoq Kalaallit Nunaannut uteqqissanani.

Eqqumiitsuliortutut allanut assersuunneqarsinnaangitsumik periuseqarpoq titarnerit ersarisut amerlanngitsullu atorlugit assilialoriaaseqarami. Suliaasa ilarpassui oqeruttoramik imaallialaannagaarpasittaraluartut qularnanngilaq suliaasut eqqarsaatigilluaqqissaakkat. Inuup ilusaata timmissalluunniit ilusaata titarnimininnguit atorlugit manissuinnaajunnaarsinneqarsinnaanera titarnerit inissilluaqqissaarlugillu aalajangersimasumik issussuseqartinnissaat suliaavog imaannaanngilluinnartoq, Gitz-Johansenillu nallernissaqarani kakkaffigisaa. Titarnerit annikitsunnguit atorlugit suleriaaseqarnerata suliai qaqugumulluunniit tiguaasinnaasunngortippai, soorlu ullumikkuttaaq inuppassuarnit tupigusuutigineqarlutillu pissarsissutaasartut.

Saqqummersitsineq "Aarsaarfimmi" tassaavog Gitzip timmissanik, arnanik, ilusilianik titarnerillu Kalaallit Nunaanniinnermini suliaanik takutitsisoq.

kunstværker. Efter en række politiske beslutninger, der for kunstneren var tydelige tilbageskridt for Grønland, forlod han landet i 1948 og vendte ikke tilbage.

Kunstnerisk oparbejdede han sin helt egenartede stil med tydelige og enkle streger. Værkerne fremstår ofte legende lette, mens der i realiteten er tale om en kraftpræstation. At bygge konturer på et menneske eller en fugl med enkelte streger betyder, at de skal placeres helt korrekt med den rigtige bevægelse og stregtykkelse. Noget Gitz-Johansen var en sand mester i. Den enkle streg, gør samtidig værkerne tidsløse, og stadig den dag i dag overrasker og appellerer de til mange mennesker.

Udstillingen "Frit Svævende" undersøger fuglen, kvinden, ornamentet og stregen i Gitz's grønlandske billeder.

Nuummi Eqqumiitsulianik Saqqummersitsivik
Nuuk Kunstmuseum
Nivi Christensen

1930-­kkunni 40-­kkunnilu assilissiat Kalaallit Nunaanneersut Billeder på 1930'erne og 40'ernes Grønland

*Laila Lund Altinbas, eqqumiitsuliat oqaluttuarisaanerannik ilisimatooq
Af Laila Lund Altinbas, kunsthistoriker*

Qalipaasoq Aage Gitz-Johansen (1897 – 1977) danskiuvoq 1933-mi Kalaallit Nunaannut peq-qaartooq, tassanilu taagorneqalerluni Qalipaasorsuarmik. Kalaallit Nunaat takoqqaarneraniit nuannareruttoramiuk utikaffigiuarpaa 1948 tikil-lugu. Kisimiiingilarlu ukiuni 1930-­kkunni 40-­kkunnilu danskit eqqumiitsuliortuinit nunatsinukartartuni, tamakkununngami ilaapput qalipaasoq Emanuel A. Petersen (1894 – 1948) aamma assiliisoq Jette Bang (1914 – 1964). Inuit taakku assigeequtigaat inuunerminni anguniakkamittut sulissutigileramikku Kalaallit Nunaata allannguleralluttuartup allanngorpal-laannginnerani oqaluttuaralugulu takusassiarinissaa. Taamaaliorpullu tamarmik immikkut assigiinngitsumik. Isaanniit isigalugulusooq takusinnaalerparput 1930-­kkunni 40-­kkunnilu Kalaallit Nunaanni misigisaat assigiinngitsut.

Gitz-Johansenip ilinniakkamigut tunuliaqutarai zoologiimut ilisimatusaatit aamma Københavni-mi Kunstakademiimi grafikkimik ilinniakkat, eqqumiitsuliortutut periusaani immikkuullarissumi malunnarluartut. Qalipanniagaa arnaappat, timmiaappat allaappalluunniit taakku qalipattarpai titarnerit arlaqanngitsunnguit atorlugit suliaasa oqitsunnguutut pissuseqalernerannik kinguneqartumik, ullumimut allaat tupigusuutigineqartumik. Inuit pinngortitarlu sunnertiffiginerpaasarai assilialiaani erseqqilluinnarpoq, pingaartumillu arnat uumasullu, ingammik timmissat, qalipakkumasarpai. Kalaallit isigai pinngortitamut atallutik "minguitsumik" inooriaaseqartutut, tamannalu sunnigaanatik inuunerat tammatsaaliugassatut isigaa, inuiaqatigiinnimi

Den danske maler Aage Gitz-Johansen (1897-1977) – eller Qalipaasorsuaq, som han også blev kaldt – kom første gang til Grønland i 1933. Dette første møde med Grønland fascinerede ham i sådan en grad, at han blev ved med at vende tilbage helt frem til 1948. Og han var ikke den eneste; flere andre danske kunstnere rejste til Grønland gentagne gange i 1930'erne og 40'erne, herunder maleren Emanuel A. Petersen (1894-1948) samt fotografen Jette Bang (1914-1964). Fælles for dem alle tre er, at de gjorde det til deres livs mission at skildre det Grønland, som var ved at forsvinde – det såkaldte oprindelige Grønland. Det gjorde de dog på hver sin måde. Igennem deres blikke ser vi tre forskellige skildringer af Grønland i 1930'erne og 40'erne.

Gitz-Johansen havde en baggrund i zoologistudier og fra grafisk skole på Kunstakademiet i København, hvilket var med til at forme hans særlige stil. Hvad enten det var en kvinde, en fugl eller noget helt tredje han skildrede, blev motivet opbygget i få, simple streger, der giver hans billeder en legende lethed, som stadig fascinerer i dag. At det var mennesket og naturen, der fascinerede ham, er tydeligt i hans motivvalg, som oftest var kvinder og dyreliv, især fugle. Han så grønlænderne som et "ufordærvet naturfolk", mennesker i ét med naturen og derved også en oprindelighed, som han mente, var gået tabt i det moderne samfund. Da Grønlands Styrelse for alvor igangsatte moderniseringsprocesser i Grønland efter anden verdenskrigs afslutning, besluttede Gitz derfor ikke læn-

nutaaliaasuni takussaajunnaarmat. Grønlands Styrelsip sorsunnersuup kingulliup kingorna Kalaallit Nunaannik nutarsaanertik aallartisalerma-suk tassunga akerliunini ersersinniarlugu Gitz aalajangerpoq nunatsinnukaqqinniarnani: “Uki-ut 17-it ingerlaneranni Kalaallit Nunaat inuilu immikkuullarissut qalipattarpakka. Assilissat taamaattut nassaassaajunnaarput. Taamaattumik taavunnaqqinnissara kajumigiunnaarpara.”¹

Gitzip inuit qalipassallugit nuannarinerugai Emanuel A. Petersenip pinngortitaq sunnertiffi-gineruaa. Kalaallit avatangiisaat kusanartorsuit qalipattarpai periaaseq Gitzimiiit allaanerulluin-nartoq atorlugu. Gitzip qalipaasut modernistis-kiusut isumassarsiffigisarpai, soorlu Paul Gau-guin (1848 – 1903) aamma Henri Matisse (1869 – 1954), Petersenilli nuannaartorisai tassaane-rullutik 1800-kkunni romantiskimik qalipaasar-tut, soorlu danskit Guldaldermalerinik taane-qartartut. Petersenip Kalaallit Nunaat qangatut ittoq qalipakkumanerusarpaa, sapinngisamillu assingusuutitsiniartarnini nersorneqaatigisarlu-gu. Petersenip qalipagaani inuit mikisunngu-u-sarput pinngortitapiluunersuarmut ilaallutik qajartornermik qimussernermillu aallutaqartut.

Petersen Gitzilu taakkuupput kingulliullutik Grønlandsmalere-nik taagorneqartut. Grøn-landsmalere taaguutaavoq eqqumiitsuliortunut danskiunerusunut Kalaallit Nunaaliartartut nuna tupinnartoq qalipakkiartorlugu. Taamanikkut Kalaallit Nunaat Danmarkip nunasiaatigigallar-magu nunarsuullu sinneranut matoqqagallar-mat, assilissat tamakku nunarsuup sinnerata isiginninneranut pingaaruteqartarsimapput. Grønlandsmalerit allat malunnaatillit ilagaat J.E.C. Rasmussen (1841 – 1893) aamma Harald Moltke (1871 – 1960). Gitz Grønlandsmalerinut allanut assersuukkuminaappoq, periaatsimigut qalipattakkamigullu allaanerusumik periaaseqa-rami. Grønlandsmalerit allat assingusulioqqis-sarneq aallukkaat Gitzip “kulturitoqqat eriagi-nartuinik tammatsaaliisutut paarsisutullu”² im-minut taajumasarpoq. Taamaattumik eqqumiit-

gere at tage tilbage til Grønland: “Igennem 17 år malede jeg på et bestemt billede af Grøn-land og dets befolkning. Det billede eksisterer ikke mere. Derfor føler jeg ingen trang mere til at rejse derop.”¹

Hos maleren Emanuel A. Petersen, var det modsat hos Gitz, ikke så meget mennesket, men naturen som fascinerede. Han malede den storslåede grønlandske natur i en helt anden stil end Gitz; hvor Gitz var inspireret af moder-nistiske malere som den franske Paul Gauguin (1848-1903) og Henri Matisse (1869-1954), fandt Petersen sin inspiration fra 1800-tallets Romantikken, herunder de danske Guldalder-malere. Gennem sine billeder ønskede Peter-sen at skildre det såkaldte oprindelige, primi-tive Grønland, og det var primært det, man i hans samtid roste hans værker for; den naturtro skildring af den grønlandske natur. I Petersens malerier bliver menneskene til små figurer un-derlagt den smukke og overvældende natur, skildret som et folk i ét med landskabet, sejlen-de i kajak eller kørende på hundeslæde.

Petersen var sammen med Gitz de sidste i ræk-ken af malere, som blev kaldt for Grønlands-malere. Grønlandsmalerne var en række (pri-mært danske) kunstnere, der kom til Grønland for at skildre det Grønland, de så. Deres bille-der spillede i samtiden en afgørende rolle i omverdenens billede af den dengang lukkede danske koloni Grønland. Af andre Grønlands-malere kan eksempelvis nævnes J.E.C. Rasmus-sen (1841-1893) samt Harald Moltke (1871-1960). Gitz skiller sig ud fra de andre Grønland-smalere både i stil og i hans måde at gå til mo-tivet på. Hvor de andre Grønlandsmalere har malet i en naturalistisk stil med fokus på netop at skildre det Grønland de så, anså Gitz sig selv som “værdig-varetager, som skabende gesandt for gamle folkekulturer”.² Gennem sin kunst og i mødet med naturfolk ønskede han derfor snarere at finde ind til essensen af det oprin-delige menneske eller urmennesket.

suliornermigut pinngortitamullu qanillutik inuu-sunik naapitsinermini inoqqaat pineqartut kimi-gat nassaariniartarpaa.

Assiliisartup Jette Bangip periusaa Gitzitulli inummut, kalaallimut sammisuusarpoq. Bang perngaammik nunatsinniippoq 1936-mi. Gitzi-tullu kalaallinut isiginneriaatsimini isumaqarpoq “inuiaasut pinngortitamut ilaallutillu oqimaaga-tigiissaarisut”.³ Bangip anguniagaa Peterseni-tulli tassaavoq inooriaatsip qangarsuaaneersup tammannginnerani oqaluttuarinninnissaq. Eq-qumiitsuliornikkulli atortuni (assilineq) arnatullu suaassutsini iluaqutigalugit silarsuaq Petersen-imiit allaanerulluinnartoq oqaluttuaraa. Bangip assilisa-mini nunarujussuaq ajasoorartoq ilisi-masassarsiortut takusagaat pinnagu inuilli inuu-nerat nalinginnaalluinnartoq ersersinniartarpaa. Pingaartittaqaa kalaallinut akuliulluni ippigine-qarani inooqataalersarnissani, tassuunakku “Ka-laallit Nunaat attorneqanngitsoq”⁴ takutissin-naalersaramiuk. Assilisaani ulluinnarni angerlar-simaffinni inuuneq, arnat meeqqallu kiisalu nu-tarsaanerup malunniutaasa ilaat takusarpavut, 1930-kkunni 40-kkunilu kalaallit inooriaasiannut aamma ilaalereersimasut.

Gitzip, Petersenip Bangillu assilissiaasigut taa-manikkut 1930-kkunni 40-kkunnilu Kalaallit Nu-naat assiliartalersinnaalersarparput, imaanngit-soq igalaakkullusooq itsuannisaarluta, kisiannili eqqumiitsuliortup paasinneriaasiagut takunnil-luta. Uanilu pingaaruteqarpoq malugilluaqqus-sallugu assilissanik isiginnaaraangatta, qalipa-gaappata titartagaappata assilisaappataluun-niit, tassaammata eqqumiitsuliortup takutikku-sutaasa kinguneri, imaanngitsoq pisut allan-ngortinnigilluinnarlugit erserneri.

Hos fotografen Jette Bang ser vi, som hos Gitz, igen fokus på mennesket, grønlænderen. Bang rejste første gang til Grønland i 1936. Ligesom Gitz var grønlænderne for hende “en del af na-turen, som omgiver dem, i perfekt harmoni.”³ Bangs mission var, ligesom Petersen, at skildre den traditionelle levevis, før den gik tabt. I kraft af sit medie, fotografiet, og sit køn som kvinde, var det dog en helt anden verden, hun skildre-de end Petersen. Bang skildrede i sine billeder ikke de storslåede landskaber set på farlige ekspeditioner, men de intime hverdagsscener. Det var vigtigt for hende at blive en naturlig del af grønlændernes hverdag, fordi hun øns-kede at “fange det ægte Grønland”⁴. I hendes fotografier ser vi hverdagen og hjemmelivet, kvinderne og børnene samt glimt af de moder-niseringsprocesser, som i 1930’erne og 1940’-erne også var en del af den grønlandske hver-dag.

Ved at se på billederne af Gitz, Petersen og Bang kan vi skabe os et billede af 1930’erne og 40’ernes Grønland; ikke som et vindue ind til det Grønland, som var, men som forskellige kunstneres blikke på det Grønland, som de så. Og det er netop vigtigt at huske i mødet med billeder, hvad enten det er malerier, tegninger eller fotografier: de er altid resultatet af, hvad kunstneren ønsker at skildre, aldrig en nøjagtig gengivelse af, hvad der var.

¹ Gregorius: “Vi tvinger et prægtigt naturfolk ind i civilisationens ramme” i *Tidens Kvinder*, nr. 50 1956 (s. 20-22), s. 20

² Gitz-Johansen, Jeppe (red.): *Fra det store kildevæld: Gitz-Johansen 1897 – 1977*, KBH: Arktisk Institut 1997, s. 12

³ Johnsen, Leise: *Jette Bang. Fra isbjørnens bug*, Nuuk: Milik Publishing 2014, s. 10

⁴ Dam, Freja: *Jette Bang – fotografen der gav os Grønland*, 2017, <https://www.dfi.dk/nyheder/jette-bang-fotografen-der-gav-os-gronland> (29.07.2019)

Timmiaq // Fuglen

Takorlooruminaqaaq Gitzi qaarsumut pallorluni timmiaq qanillillugu misissuisoq titartaasorlu.

Gitzi zoologi ilisimatusarfigaa Københavni Kunstakademii grafik ilinnialingikkallaramiuk. Timmiaq assilisassarpassuit ilagiinnanngilaat, aammali ilisimatusarfissatut isigineqarluni. 1950-imi saqqummerpoq ‘Grønlands Fugle’ Finn Salomonsenimit oqaasertalersugaaq Gitzi-millu assiliartalersugaaq. Timmissat ukiut 17-nit (1933-1950) ingerlaneranni titartagarai. Piaqqi-ortarfiinut ornillugit misissoqqissaarlugillu nalu-naarsueqqissaarnerisa kinguneraat. Timmissat nuna najugaat qalipaait atorlugit eqqumiitsuliortup misigisai naapertorlugit titartagaavoq, sumiinneralu ilisarnartarani.

Timmissat imminni ilisimatusaatitut pissuseqanngillat aammali titarnermikkut immikkut kusanarsaakkatut malunnarlutik, pingaartumik suli-aani kingullerni. Timmiaq assiliinnagaanani eqqumiitsuliortumut misissuganngortarpoq – titarnerit uumassuseqartutut pissusillit qitiulersarlutik.

Man kan levende forestille sig, at Gitz har ligget ude i fjeldet, tæt på fuglen; observeret og skitseret.

Gitzi læste zoologi, inden han kom på den grafiske skole på Kunstakademiet i København. En fugl var ikke kun et gentagent motiv, men også et studie. I 1950 kom bogen Grønlands Fugle med tekst af Finn Salomonsen og illustrationer af Gitz. Fuglene er tegnet gennem 17 år fra 1933-1950. De er tegnet på deres ynglepladser rundt omkring i Grønland; en detaljeret skildring baseret på en nøje observation og viden om fuglene. Landskaberne omkring fuglene er udflydende; en kunstnerisk farvefortolkning af landskabet, dets storhed og sanselighed.

Fuglene er ikke kun et studie, men bliver også en streg og et ornament; specielt i de senere værker. Her bliver fuglen en motivisk gentagelse og en udforskning – altid med den dansende og svævende streg, som omdrejningspunkt.

Angmagssalike
-35

Pinnersaatit // Ornamentet

Gitzip titarneri sangujoraarlutillu ulamertulior-tuupput. Soorlulimi titarnerit angakkuakkat. Pinnersaatinik suliai pinnguarnertut ipput, tigu-artinnerit uteqattaarinerillu. Pinnersaatit ujartui-sutut ittarput sumik anginerusumik, isumalim-mik, itinerusumik, ingasannerusumik pinngoq-qaarfimmillu. Pinngoqqaarfinnik itinerusumillu ujartuinerit Gitz Kalaallit Nunaanni, Saamit nu-naanni Arabiamilu pilluarfiusumik taasamini su-liamini ersersinniartagai.

Pinnersaatit kalaallit eqqumiitsuliorneranni an-nertuumik sunniuteqarsimavoq, soorlu piniuti-nik pinnersaanerit, atisanik, kakiormik, aar-nussani qiperorlugillu suliani allani. Pinnersaatit isumalersorneqartarput, soorlu sakkut tuttup saarninik pinnersaatillit tassa tuttutulli sukkatigi-lernissamik siunertaqartarput, aammali pinnersaatit allamik siunertaqaratik pinnersaataanis-sartik kisiat pillugu suliaasarput.

Gitz's streg linjerer, snor og cirkler sig. Stregma-gi kunne det kaldes. Ornamentet er en leg, en fordybelse og en gentagelse. Ornamentet flir-ter med en betydning ud over sig selv; noget symbolsk, noget større, dybere, vildere eller noget oprindeligt. En oprindelighed eller en fordybning, som Gitz søgte efter med sine mo-tiver hentet fra Grønland, Lapland og fra, hvad han kaldte, det lykkelige Arabien.

Ornamentet har haft en stor rolle i grønlandsk kunst, som udsmykning af fangstredskaber, til klædedragter, i tatoveringer, som amuletter og udskårne figurer. Ornamentet har både været ladet med betydning, for eksempel skulle et fangstredskab ornamenteret med rendyrben bevæge sig lige så hurtigt rendyret, men orna-mentet har også været dét at pynte eller ud-smykke noget, som det grønlandske ord *pin-nersaaneq* betyder.

Arnaq // Kvinden

Pinnissuseq tassanngaannaq takusaq tammat-saalisarlu. Atuakkiortoq dansiusoq Ole Sarvig Gitzip arnat qalipattagai pillugit taama allap-poq.

Arnanik qalipagai nersorinnissutaallutillu asan-nilersoornerupput – nerumittut, uumassusillit iluserissullu – angutip isaanit arnarpaluttut. Ar-naq assilialiarisarpaa, immaqa assissaqanngit-sumik. Arnat tamataqanngitsut alangasarpur, isaat takuneq ajorpavut. Suliaqanngillat, angu-tilli saavaniittarpur eqqumiitsuliortup isaanit qi-merloorneqarlutik. Ilisarnartuliaanngillat, ki-naassusermillu takutitsiniarluni suliaasaratik. Qissiminneralli soorlumi tassa attuualaarinnit-toq, tiguaaniartoq, pinnerlunilu tiingarpasissuq. Arnat suliai misissugaapput; ilusermik titarner-millu pitsaaneroriaqqiffissaqanngitsumik ujar-tuinermi.

Et pludseligt glimt af ynde, som er indfanget og fæstnet. Sådan skrev den danske forfatter Ole Sarvig om Gitz's kvinder.

Hans billeder af kvinder er en hyldest og en for-elskelse – noget blødt, levende og rundt – men også en mands blik på noget kvindeligt. Han former et kvindebillede; måske et ideal. De nøgne kvinder kigger væk, vi får ikke øjenkon-takt med dem. De handler ikke, de poserer for-an en mandlig kunstners blik. De er ikke por-trætter; kvinden træder ikke frem som person med karaktertræk. Men i blikket er et kærtegn, en tiltrækning, noget på én gang yndefuldt og erotisk. Kvinderne er studier; en form og en fuldendt streg.

Titarneq // Stregen

Gitzip titarnera allaqqissaarnermut assersuun-neqartarpoq. Titarnerit amitsunnguusinnarlutik silissiatuaartinneqartarput. Titarnerit akornanni ini tiguartarpaat. Ilusilersorlugu. Titarneq ataa-seq atorlugu soorlumi ilaanni timmiaq arnar-luunniit tiguarniartaraa.

Titarneq peqqissaarutaasarput, eqqarsaatigil-luagaalluni – asuli taamungaannaq suliaaneq ajorpoq. Gitz oqartarpoq, eqqumiitsuliorneq 1%-imik inunnguuseralugu pigeriikkanik 99%-imilli ilungersorluni sulinermit pilersitaasartoq. Titarnerup iluaniippoq nakkaannarumanngin-neq, misissuineq naassaangitsumillu uteqat-taariuarneq, pitsaanerpaarlu tamatigut pitsaa-paassanani.

Eqqumiitsuliai soorlumi tassa suliap ingerlaartu-artup akunniffii. Soorlu nammineq oqartartoq:

“Suli ukiut hunnorujut inuusuuguma – timmi-aatikka pappialamit teqqalalissagaluarpur.”

Gitz's streg er blevet kaldt kaligrafisk. Den bevæger sig fra tynde linjer til brede strøg. Han indfanger rummet mellem stregerne. Han former det. Han synes med én streg at indfange og mestre en fugl eller en kvinde.

Stregen er omhyggelig, og den er en kraftpræstation; stregen er intet lykketræf. Gitz sagde, at kunst bestod af 1% talent og 99% hårdt arbejde. Stregen indeholder en vedholdenhed, et studie og en endeløs gentagelse, hvor det bedste ikke er godt nok.

Hans kunst synes altid at være i proces med midlertidige ophold i hvert værk. Som han sagde:

“om jeg kunne leve hundrede år endnu – da ville mine fugle flyve af papiret”

Eqqumiitsuliortut Gitz pillugu Kunstnerne om Gitz

Gitzip suliaanit tiguartittuaannarnikuunngilara, ullumimut naleqqiullugu. Takoqqaarakkit iluamik maluginianngilakka, allaammi soqutaarpiannngitsutut isigaakka. Ullulli ilaanni atuagannguaq, arnaatima pigisaa, atuakkani qaleriissani qalliusoq qimerluulerpara. Tassa taanna Gitzip atuakkiaa “Figurer i Grønlandsk mytologi” ingerlaannarlu asannilerfigaara ugguarlungalu takinerunngimmat. Taamanikkulli Gitzip titarnernik atuillaqqilluinnassusia ajasoorutigalugulu nuannaartorilerpara – titarnerit issusuut erseqqissut, titarnerannguit qalipaatersuutillu ilaat torerpiannngitsuusaartut, qalipakkamulli oqimaatigatiissunngortitsisut, soorlu aviiseeqqani titartakkanut eqqaanartumik. Suliai soorlumi imminnut pinngortissimasut, tassali misigissutimik tiguartisimanermillu imaqartaruttoramik.

*Nicholas R.-Petersen,
Eqqumiitsuliornermik Ilinniartfimmi ilinniartog*

Gitz-Johansenip titartugai pinner sut tiguaaju-aannarput, soorlu aamma taanna sioqqullugu Egon Schieles aamma Henri de Toulouse-Lautrec titartukkamik tiguaasarsimasut.

Camilla Nielsen, eqqumiitsuliortoq

Aanaga aatagalua, Ningiu aamma Johs, eqqumiitsulianik pigisarpassuaqarput, iikkatik ulikkaarlugit. Amerlanerpaartaat Gitz-Johansenip suliarai. Inersimasunngorlunga aatsaat paasilerpara qanoq pingaaruteqartigisimasoq, qanorlu tappitsigisimasoq suulluunniit annikitsunnguanngorlugit pisariippasissumillu ersersissallugit – assersuutigalugu arnaq titartarsinnaasimavaa titar neq ataasiinnangajak atorlugu, taamaakka-

Gitz’s værker har ikke altid tryllebundet mig, som de gør nu. I starten syntes jeg simpelthen, at de ikke var spændende, ja ligefrem kedelige. Pludselig en dag så jeg en lille bog, som min kæreste ejede – den lå øverst på en bunke bøger. Det var Gitz’s “Figurer i Grønlandsk mytologi”, og jeg var straks forelsket og ærgrede mig over (og ærgrer mig stadig), at den er så kort. Siden da har jeg været fascineret og inspireret af Gitz’s helt vildt simple streg – den kraftige tykke streg, de små streger og de kaotiske malerpletter hid og did i et grafisk og harmonisk, tegneserieagtigt udtryk. Hans værker synes, for mig at have skabt sig selv, fordi der er så meget følelse og momentum i dem.

*Nicholas R.-Petersen,
elev på Grønlands Kunsthøjskole*

Gitz-Johansens enkle spontane smukke streg/strøg har været til stor inspiration, som før hans Egon Schieles og Henri de Toulouse-Lautrec’s streger har været.

Camilla Nielsen, kunstner

Mine bedsteforældre Ningiu og Johs elskede kunst, og der var fyldt på væggene. De fleste var malet af Gitz-Johansen. Da jeg blev voksen, fandt jeg ud af, hvor stor han var og ekstremt god til at se tingene og gøre det enkelt – eksempelvis en kvinde kan han næsten lave i én streg, som stadig har form og dybde. Jeg kan forestille mig hans forskellige tykkelser af pensler og så blæk, og når han er i gang, forsætter det bare med at give former. Det er noget, der altid har fanget mig. Og den måde han sætter

luartorlu iluseqalersillugu itissuseqalersillugulu. Takorloorsinnaavakka qalipaanner mi titartaanermilu atorlui assigiinngitsunik silissusilinnik bilikki atorlugu titarsisinnaasut, sulileraangamilu ilutsit imminnut tigooraattuussisarnarat. Tamakkuupput uannik tiguaasartut. Oqaluttuarisaanitalu pappialamut nuuttarnera. Suliaasigut aatsaat soorlulimi tupilaat allallu qiperukkat isumaat paasilerikka, kusanassuseq aqqu tigalugu. Meeraallunga isumaqaraluarama kalaalisoq – ajunngilarmi uannut sulikalaaliuvoq.

Ivnguak’ Stork Høegh, eqqumiitsuliortoq

vores historier på papir. Det er igennem hans værker, at jeg bedst kender vores tupilakker og mærkelige figurers betydning, men på en smuk måde. Da jeg var barn, troede jeg, han var Grønlænder, men det er han alligevel for mig.

Af Ivnguak’ Stork Høegh, kunstner

Gitz eqqumiitsuliortuni iluamik qimerloortaligaraara. Nunatsinneersunik suliai immikkuullarisuseqarput uagut kulturitta nutaanik iseqarlutalusooq qimerluuisinnaalersilluta. Titarneri pinneqaat, qalipaaitillu atortagai equngasuullutik, soorlu aappaluartoq atukulasaraa. Nammineerlunga qalipaaitit allatut akoorusuummertarpakka!

Buuti Pedersen, eqqumiitsuliortoq

Gitz-Johansenip eqqumiitsuliai uannut sunniuteqarsimaqaat. Isumaqarpunga inuppassuit suliaanik sunnertittartut nammineq ilisimanngisaminnik, uangami taamaappunga, suliakka isigileraangakkit assilialiaanullu sanilliullugit. Maani nunatsinni suliarpassuisa ilaat puigunaatsorujussuupput, naak immaqa ilaasa nalusaraluarlugu kimit suliaanersut. “Thulebopladsens Madonna” aamma “Åndemaner” inuppassuarnit pigineqartut takusarpakka, oqaluttuatoqqanillu qalipagai uannut tupinnaannarput. Suliai qalipaasersugaanngitsut nuannarinerpaavakka, soorlumi oqaatiginiagaat erseqqinnerulersartog qalipaateqanngikkaangamik.

*Maria Bach Kreutzmann,
eqqumiitsuliortoq atuakkiortorlu*

Meeraallunga angerlarsimaffinni Gitzip qalipagaasa ilaat nuannariaannakkakka nivingapput. Titarnernik oqitsunik atuinera nunallu qalipaataanik qalipaatinillu sallaatsunik atuisarnera inunnik assingusuliorlunga suliaanni siullerni takusinnaasarpara. Taamaattumik, Gitz qamani ilusilersuilersillunga eqqarsariaatsinniippoq, isumaliutigisannik ilaannilu isumaminik sunniuttarluni.

Bolatta Silis-Høegh, eqqumiitsuliortoq

Gitz var den første kunstner jeg rigtig fik øje på. Med de grønlandske motiver, synes jeg han kunne noget helt særligt; vi fik øje på vores egen kultur med nye øjne. Hans streg er så skøn, og så det lidt skæve farvevalg for eksempel den rosa, han ofte brugte. Man får lyst til at sætte farver sammen på nye måder!

Af Buuti Pedersen, kunstner

Gitz-Johansens kunst har været en kæmpe inspiration. Jeg tror at der er mange der har ladet sig inspirere af ham, uden selv at vide det, sådan har jeg det i hvert fald selv, når jeg kigger på meget af det jeg laver, og så hans billeder. Hans Grønlands-billeder er ikoniske for mange herhjemme, at man næsten ikke tænker over hvem der har lavet dem, men vi kender alle billederne. “Thulebopladsens Madonna” og “Åndemaner” har jeg altid set mange steder, og hans mytevæsen-billeder er helt fantastiske. Jeg er mest vild med de helt simple billeder i sort/hvid, fordi de kan kommunikere så meget, uden brug af farve.

*Af Maria Bach Kreutzmann,
kunstner og forfatter*

Vi har nogle Gitz-malerier i mit barndomshjem, som jeg altid har holdt af. Hans enkelte streg og kombinationen af jordfarver og pastelfarver, synes jeg, at jeg kan se i mine tidligere portrætter. Så jo, Gitz har været meget i mine tanker i formsproget, bevidst og ubevidst.

Af Bolatta Silis-Høegh, kunstner

Gitz, qalipaasorsuaq, ataataga Gitz, maleren og grafikeren, min far

Jeppe Gitz-Johansen

Bornholmip kangimut sineriaani lbskerimi ataataga ullumikkumut inooqatigaara, suliaasigut saqqummersitsisarfinni nivingasutigut, Gaia + Blåfuglen. Nuannaarutigalugulu tupigusuutigi-uarpara eqqumiitsuliortutut pikkorilluinnartuusi-manera; grafikerimut Kunstakademiimi ilinniar-tuulluni suliai kingornalu Kalaallit Nunaanni inunnut pinngortitamullu asanninnera. Asannin-neq oqaluttuanut angalanermi kingullermi 1977-imi nassagaa. Saamit qaqqani inuunerat kulturiallu pisooq ukiukkut taavunga angalasar-nerpassuarmini pissarsiaqarfigisimasaa, Kangi-ani Qiterlarmi Aladdinip qaarusuini takusai, aammali Trørødimi "Illuaqqami" sulliveeran-guamini Ertholmenimilu aasarsiorfarfimini timmissanik inunnillu qalipakkamigut ersersitta-gai. Anaanaga, Vips, arlaleriarluni oqartalaru-arpoq suliaqarnissaminut periarfissagissaarneru-sariaqaraluartoq, nunali sanaartorfigineqarsin-naasoq pigisaat annikippallaarsimavoq, ataata-galu nuukkusussimanngilaq.

Sukorsiullunga atuareernerma kingorna akut-tunngitsunik qalipaasarfianiittarpunga alaper-naaserlunga sunamitaava ullumikkut titartarsi-maneraa. Issiavianut qaqillunga nerrivimmiit-tuutai misissortarpakka, ataataga illermi, Am-massalimmiikkallaramili pigisamini, pujortataar-luni innangaartoq. Ullumikkut qujasarpunga alapernaasernissannut inerteertanngimmanga, taamanikkulli suli iluamik perunnginnama aper-sorpallaartarsimanngilanga, aatsaallu kingusi-naareerlunga tamanna paasivara. Nukappiaraal-lungami silarsuara nammineq kammalaatinni ta-korluukkannilu pigisara allamiippoq.

Til daglig på østkysten af Bornholm i lbsker le-ver jeg med ham, min far, i hans værker i mine udstillingsarealer, Gaia + Blåfuglen. Jeg glæ-des og forundres over, hvor fin en kunstner han var; grafikken fra de unge år efter uddannelsen på Kunstakademiets grafiske afdeling og siden hans kærlighed til menneskene og naturen på denne jordens største ø, Grønland/Kalaallit Nu-naat. En kærlighed han tog med sig på sin sid-ste rejse til myterne i 1977. Samernes fjeldver-den og rige kultur fangede han ind på sine mange rejser derop ved vintertide, han så Aladdins huler i Mellemøsten, men også fug-lene og portrætterne gjort i hans bette atelier i "Hytten" i Trørød og i sommerresidensen på Ertholmene. Min mor, Vips, talte ofte om, at han fortjente bedre arbejdsbetingelser, men matriklen var for lille, og flytte ville han ikke.

Ofte har jeg som knægt efter skoletid været inde i atelieret for en stund at opleve, hvad han havde fæstnet på det hvide papir den dag. Jeg sad på taburetten ved arbejdsbordet med det indfangede motiv sat på en mazonitplade på staffeliet foran mig og min far henslængt på briksen fra Angmagssaliktiden rygende på sin pibe. I dag er jeg taknemmelig for, at jeg fik lov og gav mig tid, men der var jo så meget, jeg ikke var moden til at spørge om og ind til, blev jeg siden for sent opmærksom på. Som knægt havde jeg jo mit eget rum med kammeraterne og drømmene.

Naturens mangfoldighed åbnede han mit sind og mine øjne for. Det var så spændende at

Pinngortitap pisuup tunniussassarpassinut eqqarsartaasera isikkalu ammaappai. Pissanganartaqaaq Kalaallit Nunaannut angalasarnerminik oqaluttuutileraangatigut, kingornalu aamma Saamit nunaannut angalasarnerminut, saamimmi kalaallisulli uummataaniilerput. Ataataga oqaatsimigut erseqqissuliorluni nunat inoqqaavintu pinngortitamullu asanninnini saqqummer-sittarpaa, aammali taama sakkortutigisunik misigissuseqarluni kamannini oqaatigisarpaa nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffiisa, kulturiisa uppe-risaasalu tatisimaneqarnerat eqqartuleraangamiuk. Taamanikkut 1953-imi Uummannarmiut Qaanaamut pinngitsaalillugit nuutsitaammata Trørødimi illuaqqamissaaq qamuuna uummatik-kut anniartitsivoq.

Ataataga suliumatuujulluni eqqumiitsuliortuu-voq. Inuuvoq ukulluisaarlunilu ileqqaallaqqis-soq, ilaannikkut ingasaginalaarsinnaasumik. Aammali killormoortuanik tukkuitsuusinnaasutsi uannut misigitippaa taamanikkut 1974-imi Aarhusimi illusiniarlunga 10.000 kr-mik atorniarfigi-ganni, akuersaarmanga. Akerliugaluartoq illus-sanik titartaasartunngorniarneq toqqarakku ki-ngorna tulluusimaarutigisarpaanga. Juuniugaa 1977-imi aasarsiortarfimminut ingerlaarlutik nuliani (anaanaga) attorsimavaa nipaatsumillu oqarfigalugu: "Sulianni torrallannerpaasakka tassa meeqqavut pingasut, Uffe, Jeppe Nana-lu". Anaanannut qiimmaallaataasimaaq, uki-ummi aappariffigisamik 43-t ingerlaneranni aalajaalluni sanianiinnermini aqqusaartarsimasaat oqitsuinnaasarsimangillat. Ukioq taanna juulip aallaqqaataanni unnukkut aqqarngup eqqaani anerniginngitsuarnermini oqarsimavoq "igalaaq ammalaaruk akkittaataalu ikkullugu" – tas-salu toqulluni.

Saniani aalajaalluni issimavoq, naak taamanik-kut ajornakusoorsimassagaluartoq dronningi Æventyrernes Clubimut tusarnaariarluni isermat isersimasut tamarmik nikuikaammata, ataatagali saarlerni issiasoq nikuissimanngilaq, anaanaga-lu Vips sanianissaaq issiaannarsimavoq. Naluara

høre ham fortælle om sine oplevelser ikke mindst fra Grønlandsrejserne og siden efter rejserne i samernes rige, Sapmi, som ligesom Grønland fik en stor plads i hans hjerte. Min far kunne jo også verbalt give udtryk for sin kærlighed til de oprindelige folk og naturen, så det var en åbenbaring, men han kunne så sandelig også med stor vrede give udtryk for sin holdning til nedgørelsen af de oprindelige folks rettigheder og dermed deres kultur og tro. Flytningen af Thuleeskimoerne i 1953 fra bopladsen med det karakteristiske fjeld til Qaanaaq var et overgreb, der satte sig spor i Hytten i Trørød som i de tvangsforflyttede hjerter.

Min far var flittig og arbejdsom som kunstner. Han var nøjsom og sparsommelig næsten til det smålige af og til, men også det modsatte fik jeg lov til at opleve, da jeg spurgte ham om at måtte låne 10.000 kr til huskøb i Aarhus i 1974, dem fik jeg. Han var stolt af mig, at jeg mod hans vilje havde taget arkitektuddannelsen. På rejsen til sin sommerresidens i juni i 1977 tog han sin viv (vores mor) og sagde stille "Det bedste jeg har lavet er vores 3 børn, Uffe, Jeppe og Nana". Det varmede min mor utroligt; der havde jo været hårde år i ægteskabet, men hun havde troligt stået ham bi igennem 43 år og holdt om ham, da han ved 23tiden den 1. juli drog sit sidste suk med ordene "vil du lukke vinduet op og husk at sætte haspen på" – og bum slut.

Troligt stået bi, selvom det var lidt svært en gang da dronningen kom til foredrag i Æventyrernes Club og alle rejste sig, dog ikke Gitz på 1. række, også Vips blev siddende, om det var den svigtende hørelse forbliver uvist. Margrethe satte sig ved hans side og de gav hånd og hilste – patriarken og dronningen – og foredragsholderen, jeg tror, det var Jens Bjerre, tog ordet.

Da min mor og jeg åbnede udstilling på det tidligere landsmuseum i 1984, den første Qali-

tusajarsunnera pissutaasimasinnaanersoq. Taa-
maakkaluartorli dronningi sanianut igissimavoq
assammillutillu imminnut ilassisimapput – ataa-
taaneq dronningilu – kingornalu oqalugiartus-
saq, Jens Bjerresoraara, oqalugiarluni aallartis-
simavoq.

1984-imi Kalaallit Nunaata katersugaasivisiani
saqqummersitsineq, Qalipaasorsuup Kalaallit
Nunaanni saqqummersitsinera siulleq, anaana-
galu ammaajartorpugut. Taamanikkut H.C. Pe-
tersen oqaaseqarami eqqaamanerarpaa nukap-
piaraalluni 1933-mi qalipaasorsuaq qiteqummi-
ni savilisaartoq, taassumalu nulianilu avinnerat
niviarsiaq Lindhard, Nielsenikkut qitornaannik
ilinniartitsisuuvoq, naapissimagamiuk. Taama-
nikkut asannilersuuissimapput kingorna asan-
ninnivinnguuttumik, soorlumi aamma taama pi-
soqartoq nunamut inuinullu. Oqaloreermat
anaanama pakkullugu qutsavigaa.

Qujangaarlunga Qalipaasorsuup suliaani saq-
qummersitsinerit nunami maani ingerlanneqar-
tareersut aamma Jungep Nuummi Eqqumiitsu-
lialik Saqqummersitsisarfiani kingumut misigeq-
qissinnaalerpara. Arnanut nuannersunut saq-
qummersitsisarfimmik ingerlatsisunut qujanar-
suaq saqqummersitsineq una piviusunngortis-
sinnaalerassiuk. Neriuppunga amerlasuut taku-
niaajumaartut.

Qujanarujussuaq.

paassorsuaq udstilling i Grønland, fortalte H.C.
Petersen i sin tale, dengang han som bette
knægt i Sukkertoppen i 1933 oplevede den
store maler med kniv i bæltet og for den tid en
dramatisk skilsmisse fra sin daværende hustru,
fordi han havde mødt den lille frøken Lindhard,
der underviste fiskemester Nielsens børn. Det
var den helt store forelskelse og siden kærlig-
hed, som det blev til landet og menneskene.
Min mor gav ham et varmt knus efter talen.

Det er med dyb taknemmelighed, at jeg endnu
engang efter mange Qalipaasorsuaq-udstillin-
ger rundt i landet får lov til at opleve en fin ud-
stilling på Junges Nuuk Kunstmuseum. Tusinde
tak til de dejlige piger på museet og dem, der
gjorde udstillingen mulig. Jeg håber mange vil
kigge indenom.

Tusinde tak.
Qujanarujussuaq.

”om jeg kunne leve hundrede år endnu – da ville mine fugle
flyve ud af papiret”

”suli ukiut hunnorujut inuugalaruma – timmiaatika
pappialamit teqqaassagalarput”

Aage Gitz-Johansen (1897-1977)

nk